
Marko Medved

BISKUPI VIKTOR BURIĆ I JOSIP PAVLIŠIĆ U FORMIRANJU RIJEČKO-SENJSKE NADBISKUPIJE I METROPOLIJE

Dr. sc. Marko Medved, Teologija u Rijeci
UDK: 282[27[262. 12(V. BURIĆ + J. PAVLIŠIĆ)]262.3
RIJEČKA METROPOLIJA(497.5-3)(091)
Pregledni rad

Nakon višestoljetnih bezuspješnih pokušaja da postane biskupijsko središte, Rijeka je u dvadesetom stoljeću napokon i na crkvenom području doživjela priznanje onoga statusa koji je u društvenoj sferi postigla već davno prije. Tijekom talijanske uprave 1925. postaje središtem Riječke biskupije. Nakon promjena državnih granica 1947., rješenje crkvenih granica uslijedit će tek 1969. osnivanjem Riječko-senjske nadbiskupije i metropolije. Od sredine šezdesetih godina rasprave pa i suprotstavljanja oko tih pitanja zaokupljaju kler biskupija u Rijeci i Senju. Članak donosi do sada većinom nepoznate podatke o djelovanju senjsko-modruškoga biskupa Viktora Burića i njegova pomoćnoga biskupa Josipa Pavlišića po tome pitanju.

Ključne riječi: Senjsko-modruška biskupija, Riječka biskupija, Riječko-senjska nadbiskupija, Riječko-senjska metropolija, Viktor Burić, Josip Pavlišić.

* * *

Uvod

Životni putovi Viktora Burića i Josipa Pavlišića susrest će se nakon odluke Svete Stolice od 13. prosinca 1951. kojom je mladi svećenik Tršćansko-koparske biskupije imenovan pomoćnim biskupom senjsko-modruškome ordinariju. U narednim će desetljećima dvadesetog stoljeća ova dvojica biskupa neizbrisivo obilježiti i odrediti crkvenu povijest Rijeke, sjevernog Jadrana, Senja, Like i Krbave.

Životni uvjeti, crkvene prilike, ali i karakteri Viktora Burića i Josipa Pavlišića bili su u mnogočemu različiti. Burić je obrazovan u Senju, Innsbrucku i Zagrebu, gdje 1933. postiže doktorat. U trenutku kada dobiva pomoćnoga biskupa, iza njega su skoro dva desetljeća episkopata, iskustvo života Katoličke crkve u Kraljevini SHS, teške prilike života u Drugome svjetskom ratu kada njegova biskupija biva teško pogođena, kler desetkovan, katedrala i biskupska kurija razoreni. Početak pedesetih godina u komunističkoj Jugoslaviji znači za našu Crkvu teške prilike u svakom pogledu, duhovnom i materijalnom.

Istranin Josip Pavlišić, odrastao je i proveo prve godine svećeništva u, za Hrvate, teškim narodnim prilikama pod talijanskom vlašću. Nakon nekoliko godina u pastoralu njegov mu tršćansko-koparski biskup daje zadaću organizacije pazinskoga kolegija u kojemu je 11. prosinca 1945. otvoreno sjemenište i u kojemu Pavlišić postaje duhovnikom i ekonomom.

Crkvena situacija u Rijeci

Tijekom više stoljeća Rijeka bezuspješno pokušava postati biskupij skim središtem, iako je u društvenom pogledu već odavno za to stekla uvjete. Tek u dvadesetome stoljeću ona postaje sjedištem biskupa, a potom, djelovanjem biskupa Viktora Burića i Josipa Pavlišića, nadbiskupijsko i metropolitansko središte.

Na pitanje je li rimska Tarsatika bila biskupijsko središte još uvijek nema odgovora. U srednjemu vijeku grad pripada Pulske biskupiji, no s obzirom da su ovdje gospodarili Austrijanci, biskupska je vlast mletačkog podanika ograničena. Stoga raste uloga i ovlast riječkoga arhiđakona koji je na čelu zbornoga kaptola. Od 1787. pa sve do Prvoga svjetskog rata grad pripada senjsko-modruškom biskupu.

Rijeka je postala biskupijskim središtem tijekom talijanske uprave. Bulom pape Pija XI. *Supremum pastorale munus* od 25. travnja 1925. od župa Senjsko-modruške, Tršćansko-koparske i Ljubljanske biskupije, formira se Riječka biskupija. Prvi je biskup

Isidoro Sain O.S.B., najprije apostolski administrator, a od 1926. do 1932. riječki biskup. Nasljeđuje ga 1933. Antonio Santin koji na katedri svetoga Vida ostaje do 1938. Zadnji je talijanski biskup Ugo Camozzo koji nakon devetogodišnjeg episkopata napušta Rijeku 3. kolovoza 1947. Upravu tada preuzima slovenski svećenik Karlo Jamnik sve do svoje smrti 4. studenog 1949. Nakon njega upravu Riječke biskupije preuzima krčki biskup Josip Srebrnić, također Slovenac. On 3. kolovoza 1951. predaje upravu slovenskoga dijela Riječke biskupije ljubljanskome biskupu Antonu Vovku na temelju dekreta Konzistorijalne kongregacije od 21. travnja 1951.

Mons. Viktor Burić dolazi na katedru senjsko-modrušku go-dine 1935. nakon kratkotrajnog episkopata Ivana Starčevića. Burić 20. siječnja 1952. preuzima od Josipa Srebrnića upravu hrvatskoga dijela Riječke biskupije, nakon što ga je mjesec dana prije toga Sveta Stolica imenovala administratorom *ad nutum Sanctae Sedis* dekretom Konzistorijalne kongregacije od 15. prosinca 1951.

Istodobno s davanjem Buriću uprave nad Rijekom, imenovan mu je 13. prosinca 1951. pomoćni biskup *ad personam* u osobi Josipa Pavlišića, svećenika Tršćansko-koparske biskupije, koji postaje naslovnim biskupom brazilijskim. Burić će ga imenovati generalnim vikarom Senjsko-modruške i hrvatskoga dijela Riječke biskupije. On se nastanio u Rijeci, ali je često putovao cijelim područjem jurisdikcije ordinarija u Senju i tako ujedinjavao to, površinom vrlo veliko, područje. Pavlišić će od 1956. do 1966. biti nastanjen u Ogulinu, a od 1966. do 1969. u Gospiću. Time je, kako piše mons. Mile Bogović, pitanje izbora Rijeke kao crkvenoga središta privremeno odgođeno.³

Kako bi obavljao poslove vezane uz administraturu hrvatskoga dijela Riječke biskupije, biskup Viktor Burić dolazio je na Sušak odsjedajući pritom kod sestara sv. Križa zbog toga što je kurija u Rijeci bila oštećena još od ratnih nedaća. U Rijeku je dolazio u razmacima od dva tjedna, putujući običnim kamionima i ostajući po tjedan dana.³

1 N. r. Acta, 52/1 952.

2 M. B. Burić, «Rijeka kao crkveno središte», *Sveti Vid. Zbornik*, I (1995.), str. 101.

3 Isto, str. 106-107.

O riječkome crkvenom pitanju tijekom Koncila

Prije ulaska u analizu odnosa dvojice biskupa prema pitanju stvaranja nadbiskupije i metropolije, valja upozoriti na sljedeće. Za razliku od Pavlišića koji je ostavio mnogo pisanih tragova svoga stava i djelovanja da se dođe do uspostave nadbiskupije sa sjedištem u Rijeci, malo je dokumenata ili svjedočanstava o stavovima Viktora Burića o tome pitanju. Te nas činjenice donekle ograničavaju. Ipak, sačuvani nam tragovi i dokumenti u arhivskim izvorima omogućuju, ako ne podroban opis procesa nastanka metropolije, ono barem neke aspekte djelovanja dvojice biskupa. U svakom slučaju, dovoljno je dokaza o razlikama u njihovu stavu.

Do sada je bilo poznato da je za stvaranje Riječko-senjske nadbiskupije zaslužan Josip Pavlišić. Manje je bio znan stav ordinarija Viktora Burića. Mons. Mile Bogović, posljednji Burićev tajnik, odnos ordinarija prema stvaranju nadbiskupije opisuje ovim riječima: «Sam biskup Burić prepustio je rješavanje pitanja komisiji Biskupske konferencije za novu administrativnu podjelu Crkve kod nas.»⁴

Pitanje spajanja Rijeke i Senja u crkvenome pogledu postavljeno je još početkom pedesetih godina prošlog stoljeća kada je ordinarij u Senju dobio na upravu i hrvatski dio riječke dijeceze. Doduše, još prije međudržavnog rješenja o položaju Rijeke postignutog 1947. godine, u listu *Gore srca* od 1. listopada 1946. objavljen je članak «Istarske biskupije» s prijedlogom za nova biskupijska razgraničenja. Grad Rijeka je, po tome prijedlogu, trebao postati središtem veće biskupijske jedinice kojoj je valjalo pripojiti dio Modruške biskupije zapadno od crte Ledenice-Moravice i cijelu Krčku biskupiju, a senjsko-modruški biskup zadržao bi jurisdikciju nad područjem zapadno od te crte. Nezadovoljni takvim prijedlogom, Senjani predlažu drugačije rješenje prema kojemu bi se Rijeka s područjem ispod Učke vratila Senjsko-modruškoj biskupiji. Krajem 1947. iz Senja stiže i cjelovit prijedlog s kartama prema kojemu bi se biskupije senjska, krčka i riječka sjedinile pod jednim bisku-

pom u Rijeci.⁵ Tijekom 1951. senjsko-modruški kler šalje Svetoj Stolici posebno pismo o statusu Rijeke, o čemu će biti riječi kasnije.

Ozbiljnija analiza neriješenoga crkvenoga problema Rijeke otvorit će se tek sredinom šezdesetih godina prošlog stoljeća. Tijekom Drugoga vatikanskog sabora omogućena je otvorenija rasprava o nekim unutarcrkvenim pitanjima, pa tako i o novim biskupijskim razgraničenjima. Novim rješenjima naših biskupijskih granica pridonio je i proces normalizacije odnosa između Jugoslavije i Svete Stolice nakon potpisivanja *Protokola* 1966. godine.

Godine 1964. Kastavština je pripojena Riječkoj biskupiji.⁶ Taj je teritorij još 1924., uslijed državnog razgraničenja Kraljevina Italije i Jugoslavije, dan na upravu senjsko-modruškome biskupu – najprije Josipu Marušiću, potom Ivanu Starčeviću, a od 1935. Viktoru Buriću.

Pomoćni biskup Josip Pavlišić sudjeluje u radu Drugoga vatikanskog koncila. Kao što sam priznaje, potaknut izglasavanjem dekreta o pastirskoj službi biskupa *Christus Dominus* (22. točkom II. poglavlja gdje je riječ o potrebi što hitnijeg razmatranja granica biskupija), tijekom rujna i početkom listopada 1965. interesira se kod Svete Stolice o rješavanju granica Riječke biskupije i susjednih biskupija. Tada mu je iz Rimske kurije savjetovano da «traži mišljenje klera čitavoga teritorija».⁷

Stoga 7. listopada 1965. iz Rima upućuje pismo svećenicima «biskupija riječko-senjsko-modruške» tražeći da mu odgovore kakvo je rješenje najbolje. Pritom im nudi nekoliko mogućnosti: 1. spajanje čitavoga teritorija tadašnje jurisdikcije sa sjedištem u Senju; 2. spajanje čitavoga područja sa sjedištem u Rijeci; 3. udruživanje modruške i hrvatskog dijela riječke u jednu upravnu jedinicu s rezidencijalnim biskupom u Gospiću, Otočcu ili Senju.⁸

Pavlišićevo pismo svećenicima dviju biskupija pokrenulo je velike i žučne rasprave na mnogim razinama. Sve aspekte te rasprave ovdje nam je nemoguće prenijeti. Valja ipak napomenuti da je većina

5 *Isto*, str. 99-100.

6 Provedbeni akt od 25. prosinca 1964. *Nadbiskupski arhiv Rijeka (=Nar)*, *Acta*, 43 1/67.

7 Brošura Josipa Pavlišića *Biskupije Rijeka i Senj-Modruš. Povijesni podaci*, Zagreb, 1968., str. 10.

8 *Isto*, str. 11.

svećenika podržala objedinjavanje cijeloga područja sa sjedištem u Rijeci.

Iz rasprave koja se razvila spomenimo kako je u Senju 7. srpnja 1968. pod vodstvom kancelara mons. Vlade Kraljića i uz stručnu pomoć prof. Pavla Tijana iz emigracije (čije se ime nije smjelo izreći jer su ga vlasti smatrale nepodobnim) izrađen protuprijedlog na 13 stranica pod naslovom *Senjska biskupija i pitanje njezina opstanka. Prijedlog za razgraničenje biskupija senjsko-modruške i riječke*. U njemu se pod raznim aspektima branila opstojnost Senjske biskupije i tražila podjela područja na dvije samostalne dijeceze, senjsku i riječku, s tim da bi senjskoj bili pridruženi dekanati senjski, jablanački, otočki, gospićki, perušički, ogulinski i rakovički (slunjski je bio ostavljen otvorenim jer se mislilo da će se osnovati karlovačka biskupija u koju bi onda ušao taj dio).⁹

Josip Pavličić 1968. osobno odgovara na senjsku brošuru unatoč čuđenju nekih koji su smatrali neprimjerenim da biskup ulazi u javnu polemiku. U odgovoru na 21 stranici, svojevrsnoj knjižici malog formata naslovljenoj *Biskupije Rijeka i Senj-Modruš. Povijesni podaci, sadašnji zahtjevi* u ciklostilu umnoženoj u samostanu sestara *Naše Gospe* u Zagrebu, pisao je kako nije riječ ni o kakvom ukidanju Senjske biskupije, o tome kako bi ona ostala i dalje, no bez biskupske rezidencije.¹⁰

Pavličićeva brošura donosi i pismo koje je u srpnju 1951. senjsko-modruški kler uputio Svetoj Stolici. Pismom koje su potpisali svi svećenici, zahtijevalo se povezivanje Rijeke s biskupijama senjskom i modruškom te da središte dijeceze bude u samoj Rijeci. Iako tada molba o priključenju Rijeke Senju nije urodila plodom, ipak odluke koje su uslijedile, tj. davanje Buriću uprave nad hrvatskim dijelom Riječke biskupije i dobivanje pomoćnoga biskupa, valja dijelom smatrati plodom i toga pisma. Ta molba nije izravno prouzročila dijeljenje Riječke biskupije na hrvatski i slovenski dio jer je još u srpnju 1951., kada svećenici pišu pismo, biskupija već podijeljena, a slovenski dio već predan na upravu biskupu Vovku

9 N. r. *Prezidijal Pavličić*, fasc. «Stvaranje riječko-senjske nadbiskupije i metropolije», sv. 2, fol. 24-38.

10 Brošura Josipa Pavličića *Biskupije Rijeka i Senj-Modruš. Povijesni podaci*, str. 17-18.

(prema dekretu Konzistorijalne kongregacije od 21. travnja 1951. koji je u prijepisu od 12. svibnja apostolska nuncijatura u Beogradu poslala biskupima Srebrniću i Vovku).

Za svoj plan oko spajanja dviju biskupija i premještanja sjedišta u Rijeku u drugoj polovici šezdesetih Josip Pavlišić pronalazi argumente upravo u tome pismu s početka pedesetih godina. Oni koji su 1951. tražili jedno, kaže Pavlišić u svojoj brošuri iz 1968., sada su protivni rješenju koje su petnaestak godina ranije i sami nudili. Pritom pomoćni biskup izriče i određenu kritiku ordinariju Buriću jer tvrdi da se odveć zakasnilo u razrješavanju problema granica i to na «znatnu duhovnu i materijalnu štetu dijeceza». Iako Crkva nije uvjetovala stanje na terenu Senjsko-modruške biskupije, nastavlja Pavlišić, ipak «crkvena hijerarhija ne smije ignorirati činjenice koje joj se nameću, poželjno bi bilo da ih predvidi i zaskoči, a ne da ih sporo slijedi».¹¹

Već rekosmo da je ova Pavlišićeva brošura izazvala reakcije. Iz jednog pisma kanonika Vlade Kraljića, napisanog nakon konačnih rješenja o uspostavi nadbiskupije 1969., govori se o uvjetima i razilaženjima s time u vezi. Kraljić piše kako su okolnosti s početka pedesetih godina bile drugačije i kako je tada sve bilo podređeno činjenici da senjsko-modruški biskup dobije upravu nad Rijekom te da se argumente u korist Rijeke ne može krajem šezdesetih godina koristiti protiv Senja. To nam Kraljićevo pismo svjedoči o znatnoj razlici između Pavlišića i Burića po pitanju Senja. Kraljić naime piše kako je Pavlišić, u nakani da se realizira ideja objedinjavanja cijeloga područja sa sjedištem u Rijeci, djelovao «čak i mimo znanja i intencija ordinarija» Burića. Senj ski kanonik piše: «Vi nadalje znadete i to da se je potpisani borio svim pravednim sredstvima da se ne oživotvori Vaš plan o likvidaciji samostalne senjske biskupije sa njenim vjekovnim sjedištem u Senju.»¹²

Dana 4. rujna 1968. biskupu Buriću pismo upućuju svećenici koji su djelovali u Lici, ali rodom nisu bili iz toga kraja, pledirajući za jedinstvenu biskupiju sa sjedištem u Rijeci. Na to pismo odgovaraju svećenici i bogoslovi Ličani tražeći da se rješenje ne donosi pri-

¹¹ *Isto*, str. 20.

¹² Mile B. Vovčić, «Rijeka kao crkveno središte», str. 103-104.

je temeljite javne rasprave. Oni pozdravljaju uzdizanje Rij eke u nadbiskupijsku i metropolitansku čast, no kažu da se takvim rješenjem samo dokida rivalstvo Senja i Rij eke bez rješavanja samoga problema; da postojanje pomoćnog biskupa stvar samo dodiruje bez trajnog rješenja; da bi Lika iz Rijeke bila još više zanemarena nego iz Senja; da se Primorje brani u zaleđu te zazivaju razgraničenje.¹³

Svećenik Vlado Pezelj piše Viktoru Buriću pismo u kojemu traži stvaranje dvije biskupije: jedne Primorsko-goranske sa sjedištem u Rijeci, druge Krbavske sa sjedištem u Gospiću. On kaže da je Lika izgubljena ako bude pod biskupijom sa sjedištem u Rijeci. Kaže da ako se već stvara jedna biskupija, onda neka ima središte u Senju.¹⁴

Josip Pavlišić potiče Viktora Burića na traženje rješenja

Već je iz rečenoga, osobito iz brošure Josipa Pavlišića u kojoj se u određenoj mjeri kritički osvrće na ordinarija, te iz pisma kano-nika Vlade Kraljića jasno da su stavovi senjsko-modruškoga biskupa različiti od njegovoga pomoćnoga biskupa i generalnoga vikara.

Viktor Burić je, za razliku od Pavlišića, bio na stajalištu održavanja *statusa quo*. Takvo je držanje ordinarija uzrokovalo nezadovoljstvo kod Pavlišića koji je pokušavao potaknuti ordinarija na zahtijevanje rješenja po tome pitanju. Naime, Pavlišić tijekom 1967. šalje zagrebačkome nadbiskupu kardinalu Šeperu, metropolitu crkvene pokrajine kojoj tada pripada i Senjsko-modruška biskupija (dok je potonji još bio u Zagrebu), pismo u kojem ga moli da savjetuje i potakne Burića kako bi ovaj poslao prijedlog Svetoj Stolici za razrješenje neprirodne granice Riječke biskupije. Pavlišić se nada da će možda Šeper u tome biti uspješniji od njega s obzirom da je on bez uspjeha još od 1952. predlagao da se uprava za Senjsko-modrušku biskupiju uredi na Sušaku, što bi pojednostavnilo upravu i time bi se izbjeгла putovanja ordinarija.

¹³ Pismo Vlade Pezelja mons. Viktoru Buriću, 15. studeni 1967. № 1. *Prezidijal Burić*, 500.

¹⁴ Pismo Josipa Pavlišića kardinalu Franji Šeperu, 1967., nepoznat datum. № 1. *Prezidijal Pavlišić*, fasc. «Stvaranje riječko-senjske nadbiskupije i metropolije», sv. 1, fol. 1.

«Rješenje riječkog problema ovisi o uređenju neprirodnih granica riječke biskupije. Naš Preuzvišeni Ordinarij naglašava potrebu tog rješenja, no ključ rješenja nalazi se baš u rukama našeg preuzvišenog gospodina Ordinarija Msgr. Viktora Burića. Sadašnji način upravljanja težak je i štetan tako duhovno kao i materijalno. Upravljanje Rijeke iz Senja jednako je kao i kad bi se upravljalo Zagrebom iz Varaždina ili Splitom iz Makarske. Biskup je prisiljen često putovati, time gubi na vremenu i na izdacima za putovanje a svećenicima bude teže doći do Ordinarija. Smatram da će biti korisno za samog našeg Preuzvišenog Ordinarija da donese prijedlog kakvog smatra nakorisnijim da mu Sv. Stolica možda ne nametne rješenje, koje bi mu bilo manje milo. Ja sam predlagao već pred 16 godina da se uprava za senjsko-modrušku biskupiju uredi na Sušaku, što bi bilo već do sada pojednostavilo rad i izbjeglo bi se bilo putovanja. Svjestan sam da moji prijedlozi nemaju egzekutivne važnosti. Obzirom na to da su već davno riješena pitanja Zadra, Krka pa i Poreča, koji je mnogo bliži Italiji, duboko sam uvjeren da je potrebno što prije riješiti problem Rijeke. Možda bi sugestije Vaše Uzoritosti našem Ordinariju da dade svoj prijedlog za ovo rješenje mogle biti uspješnije nego su bile moje.»¹⁵

Pismo sličnoga sadržaja Pavlišić upućuje porečko-pulskome biskupu Dragutinu Nežiću i šibenskom biskupu Josipu Arneriću kako bi i oni potaknuli senjsko-modruškoga ordinarija na djelovanje.¹⁶ Nije nam poznato jesu li Franjo Šeper ili Dragutin Nežić uistinu razgovarali s Viktorom Burićem, no činjenica jest da se senjsko-modruški biskup sredinom te godine aktivira. Viktor Burić piše 25. lipnja 1967. Državnome tajništvu Svete Stolice izvještaj o crkvenoj situaciji u svojim biskupijama.¹⁷ Potom 9. studenoga 1967. Burić piše predsjedniku BKJ pismo koje onda ovaj prosljeđuje crkvenoj Komisiji za razgraničenje. Burićeva pisma Državnome tajništvu Svete Stolice, nadbiskupu Bukatku, kao i velike većine Burićevih

15 Pismo Josipa Pavlišića kardinalu Franji Šeperu, 1967., nepoznat datum. N_a r .*Prezidijal Pavlišić*, fasc. «Stvaranje riječko-senjske nadbiskupije i metropolije», sv. 1, fol. 1.

16 Pismo Josipa Pavlišića porečko-pulskom biskupu Dragutinu Nežiću i šibenskom biskupu Josipu Arneriću, 30. listopada 1967. *Isto.*, sv. 1, fol. 2.

17 Pismo Državnoga tajnika Svete Stolice kardinala Amleta Giovannija Cicognanija Viktoru Buriću, 8. srpnja 1967. N_a r .*Prezidijal Burić*, 531.

pisama o uređenju Riječke metropolije, nema u njegovu, inače dobro sređenom, prezidijalu.¹⁸

Beogradski nadbiskup Gabriel Bukatko, na čelu komisije biskupa za nova biskupijska razgraničenja, piše Buriću krajem 1967. da se slaže s njim o definitivnom rješenju za Rijeku:

«Dijelim s Vama mišljenje o definitivnom uređenju Rijeke i bit ću radostan kada se to ostvari. Na dobrom je putu i kod nadležnih nailazi na razumijevanje. Upravo ovih dana o tome smo ovdje razglašali. Imam sav materijal što su ga izdali biskupi, Kaptoli i svećenici pojedinih Vaših biskupija. Rijeci treba dati onaj značaj i važnost koji ona ima i vrši u Hrvatskom primorju, Kvarneru i Istri. Važno bi mi bilo znati što misle o tome Vaši susjedi s Krka i Istre. Dakako da će se vagati i mišljenje Uзорitog Metropolite. Dobro bi bilo da se prethodno informirate o stanju i potrebi kako bi bili svi pripravljeni.»¹⁹

Iz toga Bukatkova pisma proizlazi nesumnjiva Burićeva valorizacija Rijeke i čini se podrška njezinu uzdizanju na metropolitansku čast. Ipak, iz onoga što slijedi jasno je da senjsko-modruškome biskupu nije bilo lako iznijeti tako radikalni stav o promjenama granica i budućnosti Senja.

Biskupi Jugoslavije za stvaranje Riječko-senjske nadbiskupije i metropolije

Viktor Burić ne želi cijepanje Senjsko-modruške biskupije. Svjestan je kako i na crkvenome području valja Rijeci dati onaj status koji ima i na općedruštvenome polju, ali je raspet između te činjenice i potrebe preživljavanja Senjske biskupije.

Na plenarnoj je sjednici katoličkog episkopata Jugoslavije održane u Zagrebu od 18. do 20. lipnja 1968. jedna od točaka bila i pitanje novih biskupijskih razgraničenja. U srijedu 19. lipnja 1968., na prijedodnevnom dijelu sjednice, izvještaj podnosi predsjednik Komisije za razgraničenje, prije spomenuti nadbiskup Bukatko. Na-

18 Sam Burićev prijedlog rješenja nije sačuvan u Nadbiskupskome arhivu u Rijeci. O njemu doznajemo iz pisma Marija Cagne Josipu Pavlišiću od 8. kolovoza 1968. № 1. *Prezidijal Pavlišić*, fasc. «Stvaranje riječko-senjske nadbiskupije i metropolije», sv. 2, fol. 39.

19 Gabriel Bukatko Viktoru Buriću, 14. prosinca 1967. № 1. *Prezidijal Burić*, 556.

kon što je razmotreno pitanje Skoplja i Kosova, koje se smatralo najhitnijim pitanjem, pod drugom točkom razmatra se osnivanje metropolije na sjevernom Jadranu, odnosno u Hrvatskom primorju. Nadbiskup Bukatko najprije čita prijedlog komisije, potom slijede intervencije pojedinih biskupa:

«Senjsko-modruška i riječka biskupija postaju jedna riječko-senjska biskupija sa sjedištem u Rijeci. Ona se diže na rang nadbiskupije i metropolije. U Istri hrvatski dio tršćansko-koparske biskupije neka se ujedini s porečko-pulskom biskupijom u jednu porečko-pulsku dijecezu. Ima se izuzeti iz Goričke metropolije i postaje sufraganom riječke metropolije. Krčka biskupija također postaje sufraganom riječke metropolije. Biskup Burić priznaje da je Senj malen, ali radi povijesnih razloga misli da se ne ukida senjska biskupija. Problem je i raspodjela svećeničkog kadra, koji je vrlo malen i ako se iz senjske biskupije povuče dio klera u riječku, koja ga nema, nastat će poteškoće još veće. Senjska biskupija izgubila je u ratnim prilikama 51 svećenika i to ne može još nadoknaditi. Zalaže se da ostane senjsko-modruška biskupija kao samostalna. Biskup Lach izjavljuje: u pitanju je zagrebačka metropolija jer se iz nje izuzima senjsko-modruška biskupija. Nije nam poznato mišljenje nadbiskupa Kardinala Šepera. Ja i biskup Kuharić kao generalni vikari ne možemo dati nikakve mjerodavne izjave i suzdržavamo se od glasanja u toj stvari. Biskup Pavlišić izjavljuje da najveći dio vjernika na tom području spada zapravo u modrušku biskupiju kojoj je pripadala i Rijeka. Pastoralni uvjeti traže da čitav teritorij bude jedna dijeceza ali sa sjedištem u Rijeci. Međutim radi posebno važnih razloga potrebno je da pomoćni biskup bude u pozadini i povezuje važna središta u Lici. Gospić, Otočac, Slunj su tri centra. Biskupova prisutnost je tu potrebna. Biskup Nežić je također za prijedlog. Prijedlog se stavlja na tajno glasanje: konstituira se jedna riječkosenjska dijeceza sa sjedištem u Rijeci i podiže na rang nadbiskupije i metropolije. Glasaju afirmative za prijedlog 20, negative 1, a trojica se suzdržala od glasanja.»²⁰

20 Zapisnik zasjedanja Biskupskih konferencija Jugoslavije u Zagrebu od 18. do 20. 1968. № 1. *Prezidijal Pavlišić*, fasc. «Stvaranje riječko-senjske nadbiskupije i metropolije», sv. 2, fol. 7-8.

Iz citiranoga zapisnika zasjedanja biskupa Jugoslavije proizlaze različiti pogledi na stvaranje nadbiskupije i metropolije koje su imali Pavlišić i Burić. Iako nam je poznat samo brojčani omjer glasovanja, među četvoricom (trojica suzdržana i jedan protivnik) nalazi se zasigurno i Burićev glas s obzirom na intervent i izrečene stavove. Iz Pavlišićevih se riječi može zaključiti da on želi valorizirati Rijeku, ali ne nauštrb Senjske biskupije jer pokazuje da itekako osjeća potrebu Like i Krbove, predlažući da pomoćni biskup ostane u zaleđu kako se ti krajevi ne bi osjećali pastoralno zapostavljenima.

Osim toga, divergentna stajališta u odnosu na ostatak episkopata pokazuju i pomoćni zagrebački biskupi. Stvaranjem Riječko-senjske metropolije mijenjale su se i granice Hrvatsko-slavonske crkvene pokrajine na čelu koje je zagrebački nadbiskup i kojoj je do tada pripadala Senjsko-modruška biskupija. Među suzdržanima se nalaze, kako su i najavili, i dvojica zagrebačkih pomoćnih biskupa. Kao što je vidljivo, biskupi nisu jednoglasno birali kao što će se kasnije pogrešno tvrditi.

S uspostavom nove nadbiskupije nije posve zadovoljan ni krčki biskup. Naime, nakon što biskupi raspravljaju o drugim točkama - dalmatinskoj crkvenoj pokrajini, o mjestu njezina sjedišta (Split ili Zadar), o ujedinjavanju Splita i Makarske u jednu nadbiskupiju, o Hrvatsko-slavonskoj pokrajini, o osnivanju Beogradske metropolije i s time povezanim glasovanjima o kojima ovdje neće biti riječ - krčki biskup Karmelo Zazinović uzima riječ: «[Karmelo Zazinović] prigovara da Komisija nije službeno pitala za mišljenje one koji su bili u pojedinom slučaju tangirani, kao npr. Metropolit zagrebačkog i krčkog biskupa kod planiranja prijedloga za stvaranje nove crkvene provincije riječke. Ističe da nije protiv stvaranja riječke provincije nego naglašuje načelno pitanje procedure kod rada Komisije.»²¹ Njegov stav ne možemo okarakterizirati kao protivnik uspostavi Riječke metropolije nego je prije bila riječ o nezadovoljstvu zbog premalog kolegijaliteta u samome postupku pripreme tih rješenja.

Te su, inače interne i povjerljive, odluke Biskupske konferencije izišle u javnost nakon što su ih objavili vjesnici Krčke i Šibenske

21 *Isto*, sv. 2, fol. 10.

biskupije što je izazvalo reakcije dviju suprotstavljenih grupacija. Prenoseći odluke o prijedlozima za nova crkvena razgraničenja, u javnost je prenesen pogrešan podatak o jednoglasju među episkopatom. Vlado Kraljić daje ostavku na mjesto kanonika senjskog kaptola koju, međutim, ordinarij ne prihvaća.²²

Glede odnosa ordinarija Burića spram izglasanih prijedloga Biskupske konferencije, valja reći i sljedeće. Početkom kolovoza 1968. Josip Pavlišić piše apostolskome delegatu Mariju Cagni kako «je uvjeren da je preuzvišeni Burić svjestan nužnosti da se dođe do takvoga rješenja iako je rezerviran [*restio*] kao uvijek u svome životu za nova zaduženja i nove funkcije što je i razumljivo.»²³

Neočekivana odluka o podjeli biskupija i Burićevo protivljenje

Nakon odluke episkopata iz 1968. bilo je i nadalje velikih rasprava oko međusobnog odnosa triju dotadašnjih entiteta – hrvatskog dijela Riječke biskupije, Modruške biskupije i Senjske biskupije. Početkom 1969. u Rimu je donesena neočekivana odluka koja je bila protivna volji ordinarija, ali i izglasanih zaključaka Biskupske konferencije. Naime, određena je podjela na dvije biskupije s pripajanjem Rijeci teritorija Modruške biskupije i samostalni život Senjske biskupije. O tome apostolski delegat u Jugoslaviji 19. veljače 1969. piše Viktoru Buriću priopćujući mu odluku državnoga tajnika Cicognanija koji odgovara na Burićev memorijal od 19. listopada 1968.: «Sveta Stolica, nakon pažljiva razmatranja toga pitanja u svim njegovim aspektima, kani ostaviti neokrnjenom Senjsku biskupiju, dok smatra nužnim ujediniti Modrušku biskupiju s hrvatskim dijelom Riječke biskupije kako bi se novoj crkvenoj pokrajini dalo na efikasnosti i vitalnosti.»²⁴

Ne znamo što je Burić predložio Svetoj Stolici ujesen prethodne 1968., no znamo da nije zadovoljan ovakvim rješenjem. Primivši tu odluku, Viktor Burić 24. veljače 1969. odgovara apostolskome delegatu moleći ga da intervenira u Rimu kako bi to pitanje još osta-

22 Pismo Vlade Kraljića Viktoru Buriću, 22. srpnja 1968. *Isto*, sv. 2, fol. 39.

23 Pismo Josipa Pavlišića apostolskome delegatu Mariju Cagni, 5. kolovoza 1968. *Isto*, sv. 2, fol. 23.

24 Apostolski delegat u Jugoslaviji Mario Cagna Viktoru Buriću, 19. veljače 1969. *Isto*, sv. 3, fol. 1.

lo otvoreno prije negoli biskup još jednom iznese svoje stajalište. Ordinarija je ta neočekivana odluka o cijepanju biskupija i nastavku samostalnog života Senja, kako sam svjedoči, duboko potresla. Nakon telefonskog razgovora, nekoliko dana kasnije Viktor Burić šalje apostolskome delegatu još jedno pojašnjenje na talijanskome i pismo na hrvatskome jeziku iz kojih je vidljiv neugodan položaj ordinarija i činjenica da se nalazi pred teškim izborom. On je svjestan kako ga oba rješenja (podjela na dvije biskupije ili objedinjavanje sa sjedištem u Rijeci) stavljaju u neugodan položaj pred poviješću, pred svojim klerom i pred Senjanima. Stavljen pred takvu situaciju, Burić se odlučuje za ono što smatra manjim zlom, a to je objedinjavanje svega područja sa sjedištem u Rijeci.

«Bio sam duboko potresen odlukom Svete Stolice da će naime ostaviti područje senjske biskupije samo kao zasebnu biskupiju. Povezan sam sa Senjom sa skoro 50 godina svećeničkog i 34 godina biskupskog života. Ne mogu i ne smijem prezreti osjećaje štovanja i ljubavi što su je iskazali senjski katolici u svako doba Katoličkoj Crkvi i mojoj osobi kao svome biskupu. Zahvalnost me obavezuje na ljubav prema njima. Unatoč toga jasno mi je da pomanjkanje svećenika na onom području, život svih svećenika kojim upravljam, povezanih bratskom viševjekovnom predajom zajedničkog života, zadali bi još bolnije žaljenje u slučaju da se područje podijeli na dva dijela, uzevši u obzir činjenicu da velika većina klera ne želi cijepanje.

Mišljenja sam, bez obzira na moje osjećaje, da bi najbolje bilo da Sveta Stolica ostavi jednu samu biskupiju koja bi obuhvaćala područja Senj-Modruš i hrvatski dio riječke biskupije, obzirom na to što je grad Rijeka bio sastavni dio modruške biskupije do 1925. godine, dok sadašnji dio riječke biskupije zauzima, pored toga, dekanate Opatiju i Kastav, te da odredi biskupsko sjedište u Rijeci. Sa tim ujedinjenim područjima mogla bi se stvoriti jedna jedinica koja bi se organski razvijala, dok drukčija rješenja ne ukazuju na povoljnu budućnost.

Ne znam na koji bi se način moglo naći dolično rješenje da se oda priznanje vjernosti senjskih katolika prema zakonitim zastupni-

cima Crkve. Ujedno se treba bojati neugodnih poteza negodovanja našto bi ih neodgovorni ljudi mogli iskoristiti bez skrupula za drugotne svrhe pak bi zato mogli biti povrijeđeni i osjećaji vjernosti i predanja većeg djela vjernika grada Senja. Za mene je jedini izlaz u tom da se nađem pred gotovom odlukom Sv. Stolice, takvom odlukom koja neće ostaviti posljedice produljenih negodovanja u budućem razvoju pastve, što bi vrlo vjerojatno nastalo – prema mome mišljenju – kada bi odluka od 19. o.mj. i meni dana na znanje bila konačna. Izvan svake sumnje je činjenica da će moja osoba u jednom i u drugom slučaju osjetiti teret takve odluke povijesnog i važnog značaja za Crkvu u ovim krajevima.»²⁵

Odluke o podjeli biskupija nisu realizirane jer je Sveta Stolica uvažila argumente senjsko-modruškoga biskupa. Ipak, za potpuno osvjetljavanje odluke o podjeli iz veljače 1969. Kao, uostalom, i cijeloga višegodišnjeg postupka stvaranja nove nadbiskupije, valjalo bi posegnuti u Vatikanski arhiv. Za sada to nije moguće, pa možemo samo nagađati kakvu je ulogu pritom imao kardinal Franjo Šeper. On je tada na službi u Rimskoj kuriji, nakon što je u siječnju 1968. imenovan za prefekta Kongregacije za nauk vjere. Tada još nema nasljednika na zagrebačkoj katedri pa je još uvijek metropolit Senjsko-modruškoj biskupiji, koja je novim rješenjima prelazila pod drugu crkvenu pokrajinu.

Iz jednoga pisma koje piše 1969. Pavlišić priznaje da je njegov stav o biskupij skim granicama doživio određenu evoluciju

u odnosu na stavove iz početka pedesetih godina. U ožujku 1969. Pavlišić piše jednom našem svećeniku u SAD-u: «dijeliti mali broj svećenika na više biskupija misli preko 90% ovdašnjeg klera da nije pametno. Iako sam na početku mislio drukčije, danas se slažem s tim prijedlogom».²⁶ U travnju iste godine Pavlišić drugome svećeniku piše: «Što se tiče sijela biskupije u Senju, a ma nijedan svećenik, počevši od biskupa Burića ne odobrava takav stav. Koji plediraju za podjelu biskupija uviđaju da danas ne bi Senj bio prikladan za rezidenciju tamo, već bi ju trebalo prenijeti u Liku. Ako se pak biskupije ujedine tada bi rezidencija trebala biti u Rijeci. Uostalom jednako

25 Viktor Burić apostolskome delegatu Mariju Cagni, 27. veljače 1969. *Isto*, sv. 3, fol. 5.

26 Pismo Josipa Pavlišića svećeniku S. G., 22. ožujka 1969. *Isto*, sv. 3, fol. 11.

je upravljati Gorskim Kotarom iz Senja, ili Likom iz Rijeke, samo što Rijeka imade danas već 170.000 stanovnika dok ih Senj imade tek oko 5.000, Gospić 10.000, Ogulin 11.000. Mišljenja sam prema neslužbenim vijestima da je ipak sudbina toga zapečaćena. Čekamo rješenje Rima i time će konačno stvar doći kraju. Kakovo će biti konačno rješenje točno ne znam, znam pak da nemamo što drugo reći ili dodati.»²⁷

Pavlišićev dosje i audijencija kod državnoga tajnika Svete Stolice

Dana 26. lipnja 1969. Josipa Pavlišića prima državni tajnik Svete Stolice kardinal Jean-Marie Villot koji je samo nekoliko tjedana prije toga (2. svibnja 1969.) preuzeo tu visoku službu. Tom prilikom Pavlišić mu predaje spis na 7 natipkanih stranica koji se tiče restrukturiranja biskupija Senj i Rijeka te pitanja osobe pomoćnog biskupa. U popratnom pismu, koje nosi nadnevak 25. lipnja, Pavlišić piše: «Ponizno tražim od Vaše Uzoritosti da osobno razmotri pitanje biskupija Senj i Rijeka, ali i pitanje moje osobe zato što ne mogu nastaviti raditi u uvjetima u kojima sam bio primoran raditi proteklih 18 godina. Oprostite mi Uzoriti jer inzistiram na nužnosti i urgentnosti rješavanja tih problema (riječi nužnost i urgentnost su potcrtane, *op. M.M.*) zato što me iz dana u dan uistinu boli dok gledam kako neprestano odgađanje rješavanja tih problema čini štetu crkvenim strukturama naših biskupija i još više dušama vjernika.»²⁸

Iscrpno navodi povijesni pregled, opisuje veličinu i važnost Rijeke tvrdeći da nerješavanje crkvenog razgraničenja uzrokuje dekristijanizaciju ovoga područja. Predlaže promjenu granica dviju biskupija tako da se, u idealnoj varijanti, ujedini sve u jednu biskupiju sa sjedištem u Rijeci ili u varijanti da Senj i Rijeka ostanu odvojeni, pripoji Rijeci Modrušku biskupiju i inkardinira svećenike s područja te biskupije Rijeci – u tom slučaju «dobro razmisliti o načinu preživljavanja Senjske biskupije u narednih 20 godina dok ne stasa nova generacija klera». Ukoliko se prihvati drugo rješenje,

²⁷ Pismo Josipa Pavlišića nepoznatom svećeniku u SAD-u, 10. travnja 1969. *Isto*, sv. 3, fol. 13.

²⁸ Josip Pavlišić državnome tajniku Svete Stolice, 25. lipnja 1969. *Isto*, sv. 3, fol. 17.

za sjedište te biskupije Pavlišić savjetuje Gospić. Piše da bez obzira na rješenje, ono mora biti vrlo hitno jer se svako kašnjenje negativno odražava na pastoral. Kaže da su svi, izuzev 3 svećenika, za soluciju s jednom biskupijom. Pavlišić potom prelazi na drugi aspekt i traži imenovanje rezidencijalnog biskupa u Rijeci. To pitanje čak smatra važnijim i hitnijim od biskupijskih granica: «ako se pitanje promjene biskupijskih granica odgodi i za 6 mjeseci, pitanje imenovanja biskupa za Rijeku ne smije se odgađati ni tjedan dana. Ta dva pitanja iako povezana iznutra, ne bi smjeli uzajamno blokirati jedan drugoga». Piše da mu je vrlo teško, gotovo nemoguće, raditi u takvim uvjetima. Poziva Svetu Stolicu da, neovisno o njemu i Buriću, imenuje novoga rezidencijalnog biskupa u Rijeci. Osim toga, u slučaju dijeljenja Zagrebačke nadbiskupije, traži priključenje dijela teritorija Rijeci ili Senju.²⁹

U arhivskim izvorima Riječkoga nadbiskupskoga arhiva to je zadnji trag o djelatnosti biskupa Pavlišića i Burića prije konačne odluke Svete Stolice koja će uslijediti toga ljeta. Po svemu je očito da je upravo ovaj Pavlišićev dosje konačno razriješio stvari. U Rimskoj kuriji definitivno je prihvaćen Pavlišićev koncept rješavanja crkvenoga problema u Rijeci i Senju. Nakon što je, kao što smo vidjeli, u veljači 1969., s ciljem da onemogući podjelu biskupija, Burić dao podršku objedinjavanju cijeloga područja sa sjedištem u Rijeci, ništa više nije priječilo stvaranje nadbiskupije i metropolije.

Konačne odluke Svete Stolice

Apostolski delegat 12. kolovoza 1969. priopćava Buriću i Pavlišiću konačne odluke Svete Stolice o formiranju Riječko-senjske nadbiskupije i metropolije sa sjedištem u Rijeci. Nova Riječko-senjska nadbiskupija nastaje spajanjem hrvatskoga dijela Riječke biskupije sa Senjsko-modruškom biskupijom, s tim da je senjska spojena jednakopravno s riječkom, a modruška je prestala postojati. Viktor Burić imenovan je prvim riječko-senj skim nadbiskupom i metropo-

²⁹ *Isto*, sv. 3, fol. 21.

litom, a Josip Pavličić njegovim koadjutorom i titularnim nadbiskupom Pićna.³⁰

Dana 20. kolovoza 1969. odluke Svete Stolice i javno su objavljene. Viktor Burić 12. rujna 1969. šalje svim vjernicima i svećenicima dopis u kojim ih obavještuje o odlukama Svetoga Oca.³¹

Zajedno s ovim odlukama obznanjene su i druge vrlo važne promjene u životu hrvatske Crkve. Splitsko-makarska biskupija uzdignuta je na razinu nadbiskupije i metropolije za biskupije Šibenik, Dubrovnik, Hvar i Kotor, a Frano Franić postao je nadbiskup metropolit. Na zadarsku je nadbiskupsku katedru, koja je ostala izravno podvrgnuta Svetoj Stolicu, imenovan Marijan Oblak. Franjo Kuharić imenovan je apostolskim administratorom Zagrebačke nadbiskupije.³²

30 *Isto*, sv. 3, fol. 26.

31 *N. r. Acta*, 376/69.

32 Katolički dvotjednik *Glas Koncila* u broju od 7. rujna 1969. pod naslovom «Crkva u Hrvata u 5 nadbiskupija i 4 metropolije» ovako je u uvodnom komentaru pisao o ovim odlukama Svete Stolice: «Split je postao sjelo nadbiskupije i metropolije, Rijeka također. Zadar je dobio novog nadbiskupa, zagrebačka nadbiskupija ostala je bez nadbiskupa – dobila je samo privremenog upravitelja. Ti događaji dominiraju u našem crkvenom životu ovih tjedana. Ne smiju se ni precijeniti ni podcijeniti. Najstvarnije je ono što je doživjela Rijeka. Uklonjena je jedna umjetna crkvena granica koja je bila uvjetovana jednom umjetnom državnom granicom. Crkvena uprava uglavnom je usklađena s cjelinom jednoga ekonomski, kulturno i pastoralno povezanog područja. Otvorene su konačno i mogućnosti za uspješniji život Crkve u samom gradu Rijeci. Istarsko crkveno područje dijelom je pripojeno novoj hrvatskoj metropoliji. Time se još više ističe koliko je nelogično što se drugi jedan dio te iste Istre još uvijek formalno nalazi u sklopu tršćanske biskupije. Doduše, ni za novo rješenje riječkoga crkvenog područja ne treba tvrditi da je idealno. Uz minijaturnu krčku biskupiju i uz neveliku porečko-pulsku podignuta je prostorno velika i geografski nekompaktna riječka nadbiskupija sjedinjena praktički sa senjskom biskupijom u jedno tijelo. Srećom se područje te goleme nadbiskupije sve bolje povezuje dobrim cestama, a dva će nadbiskupa svojom pokretljivošću spriječiti jednostranu centralizaciju, koja bi mogla dovesti do zanemarivanja kako mentaliteta tako i potreba pojedinih dosta različitih područja, kao što su Lika, Kordun, Gorski kotar, Hrvatsko Primorje. Uspostavljanje drevne splitske metropolije budi mnogo ponosa i sjećanje na staru slavu, zacijelo može doprinosti i lakšem zajedničkom rješavanju problema. Osobito se kao pozitivna nota prima činjenica da je u sastav te metropolije ušla i kotorska biskupija, što znači da je Sveta Stolica shvatila i potvrdila hrvatski značaj Crkve u tome području. U Zadru se dogodilo samo to da je redovitim postupkom popunjeno ispražnjeno mjesto nadbiskupa. Sasvim je neshvatljivo kako su neki strani komentatori došli na misao da ovom prilikom govore o talijanskom značaju Zadra, kao da se Sveta Stolica zbog toga ustručavala taj grad uklopiti u bilo koju hrvatsku metropoliju. Takve će interpretacije demantirati sam Zadar, u kojemu Talijana nema, u kojemu se u crkvama ne čuje nijedne talijanske riječi. Zagreb nema nadbiskupa. Nakon ostavke kardinala dra Franje Šepera koju je Papa prihvatio, za administratora, tj. upravitelja zagrebačke Crkve imenovan je dosadašnji pomoćni biskup mons. Franjo Kuharić. Nije tom prilikom promaknut ni na čast naslovnog nadbiskupa. U samom naslovu “apostolski administrator ad nutum Sanctae Sedis” ističe se da je to privremeno rješenje: dok Sveta Stolica drukčije ne odredi. [...] Da zagrebačka Crkva – a to je gotovo polovica svih Hrvata u ovoj zemlji – već drugu godinu živi

Nejasno pitanje rezidencije

Kao što rekosmo, apostolski je delegat Mario Cagna još 12. kolovoza 1969. obavijestio Burića i Pavlišića o odlukama Svete Stolice. Osim rezidencije ordinaria, za koju je određena Rijeka, potvrdivala se mogućnost (apostolski delegat rabi riječi *ako je oportuno*) da ordinarij ili koadjutor nastave rezidirati u Senju, s tim da su Buriću dane osobne ovlasti da može sačuvati svoju rezidenciju u Senju ili je premjestiti u Rijeku. Burić isti dan moli podrobnije objašnjenje, te mu već 13. kolovoza 1969. apostolski delegat Mario Cagna ponavlja kako mu je dana ovlast da osobno može sačuvati rezidenciju u Senju ili je može premjestiti u Rijeku, u kojem bi slučaju u Senju ostao koadjutor.³³

Pitanje rezidencije i činjenice hoće li ona biti samo u Rijeci ili i u Senju, odnosno kakav će karakter imati eventualna rezidencija u Senju, ostalo je kraće vrijeme nejasno. Krajem rujna iz Rima Burić piše Pavlišiću kako riječki kancelar Danilo Perkan ne smije požuriti tiskanjem novih tiskanica naslova «nadbiskupski ordinarijat riječko-senjski» jer ordinarij nije uspio dobiti u Rimskoj kuriji pojašnjenje s tim u vezi: «Pišem Danilu, neka ne daje štampati tiskanice sa naslovom: nadb. ordinarijat riječko-senjski, dok ne bude ovdje taj naziv fiksiran. Naišao sam da konzistorijalna kongregacija nema jasnih podataka o nekim pitanjima pa stoga polazim danas na Segreteriju da vidim kako su oni formulirali neke izraze važne sa juridičke strane. Zbog toga i zbog odsustva referenta nije se moglo pristupiti izradi bule. Nadam se da će se kroz par dana ovo riješiti i sastaviti dekret, koji će biti potpun i ispravan.»³⁴

Josip Pavlišić 23. kolovoza 1969. piše mons. Pogačniku, prvom potpredsjedniku BKJ, kako bi ga zamolio da formulacija bule imenovanja novog metropolita jasno označi stalno «mjesto boravka i upravljanja čitavim teritorijem novoosnovane nadbiskupije, tako da

praktički bez nadbiskupa, vjernici i svećenici prihvatili bi ovo bez uznemirenosti. Ovako se osjeća tjeskoba i nestrpljiv nemir. Previše je problema pred nama, previše smo svjesni koliko nam treba jasno, sigurno i koncilski usmjereno vodstvo – pa treba razumjeti željno očekivanje da se prilike na čelu zagrebačke Crkve napokon sasvim normaliziraju.»

33 *Isto*, sv. 3, fol. 29-30.

34 Pismo Viktora Burića Josipu Pavlišiću, 27. rujna 1969. N. a . . *Prezidijal Pavlišić*, 281/1969.

se onemogućiti svako neispravno tumačenje o mjestu stalnog boravka metropolita i o mjestu njegovog upravljanja novom nadbiskupijom. To mjesto smatram da mora biti isključivo Rijeka.» Pavlišić piše kako je takav odgovor dobio od Cagne kada je s njim razgovarao u Beogradu 13. kolovoza i da eventualni boravak u Senju može imati samo pastoralni karakter. Pismo svjedoči i to da Burić ne prihvaća takvo objašnjenje jer formulacija nije dovoljno jasna.

«Kada sam 13. ovog mjeseca razgovarao u Beogradu sa Msgr. Delegatom Nadbiskupom Mariom Cagna, pitao sam izričito da se izbjegnu netočna tumačenja: Hoće li odsada biti isključivo jedna uprava jedinstvena u Rijeci ili će se nastaviti kako i do sada sa dvije uprave, jedna u Rijeci a druga u Senju? Naglasio sam da spominjanje mogućnosti boravka jednog ili drugog biskupa u Senju može biti tumačeno neispravno. Msgr. Ap. Delegat je naglasio da boravak jednog ili drugog nadbiskupa u Senju /povremeno/ ima pastoralni, nipošto upravni značaj, a da stalna rezidencija i uprava za čitavo područje treba biti isključivo i nedvojbeno u Rijeci. Iako sam našem dragom neometropoliti objasnio i moju opasku apostolskom Delegatu i Delegatov odgovor na moju opasku, ipak nastaje kritično tumačenje tog nadbiskupovog povremenog boravka u Senju. Nadbiskup Metropolita kaže da mu formulacija nije dovoljno jasna. Na temelju takove formulacije postoji sklonost da se nastavi poslovanjem na dva mjesta: 1. u Rijeci i 2. u Senju, za područje same dosadašnje senjske biskupije. Takav postupak ne bi bio rješenje, nego produljenje dosadašnjeg nezdravog i nekorisnog stanja.»³⁵

Apostolski delegat piše Pavlišiću 30. rujna 1969. kako mu valja priopćiti sve one pojedinosti koje su potrebne za dobar rad nove nadbiskupije glede kurije, je li uputno da ona bude i treba biti jedinstvena za obje biskupije, glede sjemeništa, kaptola itd. Na taj zahtjev, upućen vjerojatno na intervenciju iz Rima u kojemu je baš tih dana Burić pokušavao dobiti pravna pojašnjenja, Burić odgovara tek u studenom:

«Sveti je Otac odredio po Vašem priopćenju od 12. kolovoza br. 2336 da je za *biskupsku rezidenciju ordinarija određen grad Ri-*

35 № 7. Prezidijal Pavlišić, 7/1 1969.

jeka. Ta je odredba izgleda već razriješila mogućnost jedne jedine biskupske kurije u gradu Rijeci, dok nam je osobna ovlast da se sačuva senjsku rezidenciju sugerirana za pastoralnu prisutnost u Senju da bi se tamošnjemu stanovništvu ponazočila skrb Svetoga Oca i za tu, *aeque principaliter* sjedinjenu biskupiju za razliku od sadašnje više operativne rezidencije. Dvojna ili dvojaka administracija tj. uprava ne bi na adekvatan način riješila do sada nerješena pitanja. U glavnim liturgij skim svečanostima slaviti će se pontifikalne mise kao i do sada. Smatram uputnim imenovanje svećenika pro vicario za sjedinjenu biskupiju koji će imati zadaću riješiti ad interim najurgentnije slučajeve Senjske biskupije, kao što je sada običaj i u Makarskoj biskupiji sjedinjenoj sa Splitom. Tu će zadaću dobiti jedan član stolnog kaptola senjskoga.»³⁶

Viktor Burić zaslužan za opstanak senjskoga kaptola

Biskup Viktor Burić u istome pismu apostolskome delegatu piše i o kaptolima. Modruški je kaptol, kao i biskupija, utrnut. Upravo je Burićeva zasluga da je senjski kaptol i nadalje nastavio postojati jer je, kao što ćemo vidjeti u nastavku, Pavlišićevo mišljenje bilo drugačije.

Burić piše: «S obzirom na utruće Modruške biskupije, smatram da se časti te biskupije pribroje nadbiskupiji Riječkoj, tj. lector, cantor, custos, dok čast prepozita već postoji, te da kanonik Teolog i Pokorničar budu uzdignuti među časti, dok bi ostala 6 kanonika imala niže ordinarne službe. [...] Smatram da stolni kaptol u Senju treba ostati kakvim i do sada.»³⁷

Na isto pismo apostolskoga delegata Josip Pavlišić odgovara već 4. listopada 1969., mjesec dana ranije nego Viktor Burić. Iz toga pisma vidljivo je kako je njemu u prvome redu stalo do jasne situacije s jednim upravnim središtem, a manje je osjetljiv na povijesne vezanosti Senjana za biskupijske strukture i kaptol. Pavlišić pita ima li osobna ovlast dana Buriću za zadržavanje rezidencije u Senju važ-

³⁶ Prijepis pisma Viktora Burića apostolskome delegatu Mariju Cagni, 7. studenoga 1969. Na r. .
Prezidijal Pavlišić, fasc. «Stvaranje riječko-senjske nadbiskupije i metropolije», sv. 3, fol. 35-3 6.
³⁷ *Isto*.

nost samo za njegov fizički boravak u Senju ili to ima i posljedice na uređivanje u Senju: «Nejasna formulacija odluke Svete Stolice one-mogućuje potpunu primjenu te odluke.» Glede kaptola Pavlišić tvrdi da nakon smrti članova senjskoga kaptola isti ne treba popunjavati jer bez boravka ordinarija u Senju i velikim financijskim poteškoćama nestaje motiv njegova postojanja. Time pokazuje da se i po tome pitanju on razlikuje od Viktora Burića koji je želio da senjski kaptol nastavi postojati i dalje.³⁸

Bula *Coetu instante*

Navedene nejasnoće uzrokom su činjenici da je bula *Coetu instante* o osnutku nove nadbiskupije i metropolije iz Rima otpravljen tek krajem siječnja 1970. Ona, prema prijevodu objavljenom u novom vjesniku nadbiskupije, glasi:

*Pavao Biskup Sluga slugu Božjih na trajnu uspomenu.
Na prijedlog Biskupske konferencije Jugoslavije da riječku stolnu
crkvu i s njom združene biskupije modrušku, sjedinjenu tako*

38 Smatram potrebnim, pod svakim vidom, da kurija ostane jedinstvena za cijeli teritorij nadbiskupije Rijeka-Senj s rezidencijom određenom u gradu Rijeci i da se ni u kojem slučaju u ne daje mogućnost postojanja dvjema kurijama. Drugačije bi se odužio neopravdan način djelovanja zadržavajući biskupijsku kuriju u Senju unutar nadbiskupije u Rijeci, kao što je u proteklim stoljećima kurija u Senju živjela dugo na teret utrnute biskupije Modruške sada pripojene Rijeci. Kler svega teritorija nadbiskupije u svojoj najvećoj mjeri želi iz razumljive nestrpljivosti jednu jedinstvenu kuriju u gradu Rijeci. Glede dekreta o ujedinjenju biskupije Senjske s onom u Rijeci (sadašnje nadbiskupije), želim reći sljedeće: Formulacija koju je upotrijebio Sveti Otac omogućuje tri interpretacije koje praktički teško mogu biti kompatibilne što proizlazi iz naredne analize: A) Rezidencija ordinarija je utvrđena u gradu Rijeci. Ta je tvrdnja jasna, što podrazumijeva jedinstvenu trajnu rezidenciju kao i redovitu upravu jednog neovisnog administrativnog kurijalnog središta. B) Ostaje „mogućnost (oportunitet) da ordinarij ili njegov koadjutor ostanu rezidirati u Senju“. S obzirom da je rezidencija ordinarija određena u Rijeci, postavlja se pitanje koji juridički efekt ima ta mogućnost rezidiranja u Senju ordinarija ili njegova koadjutora? C) Osobno je ordinariju Buriću dana ovlast da sačuva rezidenciju u Senju ili da je preseli u Rijeku. U ovoj ovlasti koja se osobno daje mons. Buriću, sadašnjemu rezidencijalnome nadbiskupu metropolitu, implicira se i upravljanje nadbiskupskom kurijom vezanom za Senj i koja bi imala nadležnost nad svom nadbiskupijom, ili se samo radi o njegovom osobnom boravku bez juridičkih prerogativa koji bi išli u smjeru dupliranja kurije? Tamne točke koje spomenuh kad mi je priopćen dokument Sv. Oca ostaju i nadalje. I prouzročuju daljnju odgodu potpune praktične primjene dokumenta. [...] Spajajući upravne organe u Rijeci bit će lakše koordinirati upravu, raspoređivati snage i za sufraganske biskupije. Onda kad konačno bude riješeno rezidencijalno pitanje za cjelokupni teritorij čini se da bi ostali dio teritorija mogao imati normalan i efikasan razvoj i pod drugim aspektima. Pismo Josipa Pavlišića apostolskome delegatu 4. listopada 1969. N. r. .Prezidijal Pavlišić, 280/1969.

da prestane postojati kao posebna, i senjsku, sjedinjenu jenakopravno, podignemo na dostojanstvo metropolitanskog sjedišta te da istodobno u tim stranama ustanovimo novu crkvenu pokrajinu, Mi, saslušavši mnijenje časnoga brata Marija Cagne, naslovnog nadbiskupa Herakleje u Europi, Apostolskog delegata u Jugoslaviji, drage volje odlučujemo i određujemo kako slijedi:

S riječkom biskupijom združujemo modrušku, koja prestaje postojati kao posebna biskupija, a senjsku jednakopravnim sjedinjenjem. Ona će se odsad zvati RIJEČKO-SENJSKA. Ujedno je podižemo na dostojanstvo metropolitanske nadbiskupske Crkve s pravima i povlasticama što pripadaju ovakvim sjedištima i njihovim predstojnicima. Novom metropolitanskom sjedištu određujemo za područne biskupije krčku te porečku i pulsku; a tamošnje mjesne ordinarije za sufragane metropoliti nadbiskupu riječko-senjskomu.

Prvi riječko-senjski nadbiskup i metropolita bit će naš časni brat Viktor Burić, dosadašnji biskup senjski. Pri tom ostaju netaknuta prava časnoga brata Ivana Jenka, naslovnoga biskupa akufidenskoga i – do volje Svete Stolice – apostolskog administratora dijela riječke biskupije koji se nalazi u Sloveniji.

Po volji nam je k tome da biskupsko sjedište riječko-senjsko ima jednu kuriju i to u gradu Rijeci, te jedno veliko i malo sjemenište. Što se tiče zborova kanonika, riječki zbor odlikujemo stupnjom i dostojanstvom metropolitanskog i nadbiskupskoga zbora; dopuštamo da modruški i senjski postoje i nadalje, dok posebne okolnosti ne budu nadbiskupu Ordinariju savjetovale drukčije.

Za provedbu ovoga odredili smo neka se pobrine spomenuti časni brat Mario Cagna ili svećenik koga on ovlasti. Tko to provede, neka se poskrbi da sastavi uobičajenu ispravu te da je po običaju potpisanu i providenu pečatom pošalje Svetom Zboru za biskupe. Nalažemo da se ova uredba sada i u buduće provodi u djelo; i to tako da oni na koje se odnosi savjesno obdržavaju njezine odredbe, da se stvarno i provedu. Ako bi kakvi protivni propisi bilo koje vrsti priječili da se ova uredba djelotvorno i provede, Mi ih u tom doki-damo.

Nitko ne smije osim toga ove isprave uništiti ili iskriviti. Prijepisi ove uredbe i izvodi iz nje, tiskani ili rukom pisani, provideni pečatom kojega crkvenog dostojanstvenika i potpisom ovlaštenoga javnog službenika, neka budu vjerodostojni, kome budu predočeni, isto tako kao i izvornik.

Dano u Castelgandolfu kraj Rima, dana 27. srpnja godine Gospodnje 1969., našega pontifikata sedme.

Alojzije kard. Traglia, SRE kancelar

Franjo Tinello, Ravnatelj apostolske kancelarije

Karlo kard. Confalonieri, Prefekt svete Kongregacije za biskupe

Ivan Calerri, prot. Apost.

Eugen Sevi, prot. Apost.

Otpremljeno dana 24. siječnja 7. godini Pontifi kata M. Orsini, pečatnik

U apost. kanc. Tab. vol. CXXXIV n. 15.³⁹

Zaživjela nova nadbiskupija

Nezadovoljstvo novim rješenjem izražavaju oni koji žale za gubitkom biskupijskoga središta u Senju. Kanonik Vlado Kraljić odgovara pismom koje smo prenijeli kada je bila riječ o reakcijama na Pavlišićevu brošuru iz 1968.⁴⁰

Neke od prije spomenutih odredaba, koje su donesene i za druge hrvatske dijeceze, izazivaju nezadovoljstvo. Istarski svećenici žale što tim odlukama nije riješeno i pitanje pazinske administrature.⁴¹ Skupina od 120 svećenika Splitsko-makarske nadbiskupije posebnom izjavom izražava neslaganje činjenicom da Zagreb nema svoga nadbiskupa; što nije riješeno pitanje pripadnosti dijelova Istre; što je Zadar ostao izvan Splitske metropolije i što venecijanski patrijarh u svojem naslovu još uvijek nosi naslov *primas Dalmacije*.⁴²

³⁹ *Službeni vjesnik Riječko-senjske nadbiskupije*, II (1970.), br. 1, str. 5.

⁴⁰ *Isto*.

⁴¹ Pismo istarskog svećenika N. N. Josipu Pavlišiću, 20. listopada 1969. N. r. *Prezidijal Pavlišić*, 332/1969.

⁴² N. r. *Prezidijal Pavlišić*, 318/1969.

Nova Riječko-senjska nadbiskupija zaživljuje i formalnim aktima iako se, kako svjedoci ističu, već i prije samih kanonskih akata, iz Rijeke već djelovalo u smislu novoga nadbiskupskog središta. Prihvaćajući prijedlog Prezbiterskog vijeća, Viktor Burić 6. prosinca 1969. donosi odluku prema kojoj od 1. siječnja 1970. za područje sjedinjenih biskupija senjske, modruške i riječke djeluje samo kancelarija sa sjedištem u Rijeci.⁴³ Istoga dana biskup određuje novo razgraničenje dekanata (10 dekanata: bakarski, crikvenički, delnički, gospički, ogulinski, opatijski, otočki, riječki, senjski, slunjski).⁴⁴ Tada donosi i odredbu o razrješenju svih dekana i izboru novih⁴⁵ te ustanovljuje Ekonomsko-financijsko vijeće.⁴⁶ Razrješuje mons. Vladu Kraljića ravnateljstva biskupske kancelarije u Senju, a Danila Perkana, koji je već bio kancelar Riječke biskupije, počevši od 1. siječnja 1970. postavlja za kancelara cijele Riječko-senjske nadbiskupije.⁴⁷ Viktor Burić razrješuje 6. studenog 1969. Pavlišića službe dekana ogulinskog, gospičkog i perušićkog.

Ustoličenje novoga nadbiskupa metropolita i službena provedba bule osnutka nadbiskupije i metropolije zbili su se 9. svibnja 1970. u prvostolnoj crkvi sv. Vida i 10. svibnja 1970. na Trsatu.

Zaključak

Prema stvaranju nove nadbiskupije sa sjedištem u Rijeci senjsko-modruški ordinarij Viktor Burić i njegov pomoćni biskup Josip Pavlišić nisu imali isti odnos. Razlika se očituje u činjenici što je po tome pitanju Pavlišić bio puno aktivniji i zauzetiji. Kvantiteta njegove korespondencije, općenito njegovo djelovanje da bi se došlo željenih promjena granica biskupija puno je veće od Burićevih intervenata (ili, da budemo precizniji, od pisanih, materijalnih dokaza koje nam je Burić ostavio). Ne samo to, Pavlišić čak traži od drugih da potaknu Burića na djelovanje kako bi se našlo rješenje jer je više

43 N^a r. *Acta*, 63 9/69.

44 N^a r. *Acta*, 63 7/69.

45 NAR, *Acta*, 63 8-9/69.

46 NAR, *Acta*, 640/69.

47 NAR, *Acta*, 642-3/69.

nego petnaestogodišnje održavanje *statusa quo* štetilo crkvenome životu svega njima povjerenoga teritorija.

Razlike su između dvojice biskupa razumljive. Prije svega, tu je činjenica da je Burić rođen na području Modruške biskupije, dok je drugi Istranin. Kao ordinarij, prvi prema biskupskome sjedištu u Senju ima prisniji odnos negoli drugi; Burić ne želi biti upamćen kao onaj koji mijenja crkvene granice nauštrb svojega dijecezanskoga središta. Razlike među njima dvojom proizlaze ne samo iz različite životne dobi (u trenutku formiranja nadbiskupije 1969. Viktor Burić je u 72., a Josip Pavlišić u 55. godini života) nego i iz različitih karaktera obojice (oprezniji i zatvoreniji Burić, izražajniiji i ekspanzivniji Pavlišić). Viktor Burić, s jedne strane, shvaća važnost Rijeke i nužnost da se i na crkvenome području prizna ta veličina, no osjetljiv je na tzv. povijesna prava Senjana mnogo više od pomoćnoga biskupa Josipa Pavlišića. Kao što piše mons. Mile Bogović, Pavlišić je bio tumač onih očekivanja kod klera i naroda koji su s pravom željeli da Rijeka na crkvenom planu ostane ono što je na općedruštvenom području već poodavno značila.⁴⁸ Pavlišić se zauzima za vrednovanje Rijeke i njezino uzdizanje na nadbiskupijsku i metropolitansku čast, ali ostaje itekako osjećajan prema potrebama Senja, Like i Krbave jer istodobno predlaže da pomoćni biskup, odnosno on sam, ostane u zaleđu kako se ti krajevi ne bi osjećali pastoralno zapostavljenima. Činjenica da je 30 godina nakon uspostave Riječko-senjske nadbiskupije novo biskupijsko razgraničenje 2000. godine stvaranjem Gospičko-senjske biskupije odredilo drugačije rješenje znači ponovnu aktualizaciju i afirmaciju rješenja koja 1969. nisu bila prihvaćena.

48 Mile B. o g o v i ć . «Rijeka kao crkveno središte», str. 101.

RIASSUNTO:

Dopo numerosi tentativi falliti nei secoli passati, la città di Fiume diventa centro diocesano nel 1925. Dopo i cambiamenti territoriali del Secondo dopoguerra, la situazione ecclesiastica rimane insoluta sino alla seconda metà degli anni sessanta. Il vescovo Viktor Burić, ordinario della diocesi di Senj-Modruš e amministratore apostolico della parte croata della diocesi di Fiume, era cosciente della necessità di sanzionare anche in ambito ecclesiastico l'importanza di Fiume, ma era intenzionato altresì a salvaguardare gli interessi di Senj quale centro e residenza episcopale. D'altra parte, il suo vescovo ausiliare Josip Pavlišić si è mostrato molto più impegnato per riunire ambedue le diocesi (la parte croata di Fiume e Senj-Modruš) sotto un'unica giurisdizione con sede a Fiume. Tentativi in questo senso partirono dalla metà degli anni Sessanta e videro il contrapporsi di Pavlišić con una parte del clero contraria al trasferimento della residenza episcopale da Senj. Papa Paolo VI con la bolla *Coetu in*stante creò l'arcidiocesi di Rijeka-Senj il 27 luglio 1969 ponendo la città di Fiume quale residenza episcopale e sede dell'intera provincia ecclesiastica. Viktor Burić diveniva primo arcivescovo metropolita e Josip Pavlišić suo coadiutore.

Parole chiave: diocesi di Senj-Modruš, diocesi di Rijeka, arcidiocesi di Rijeka-Senj, provincia ecclesiastica di Rijeka-Senj, Viktor Burić, Josip Pavlišić.